

Каніболоцька О. А.,

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ МОВНИХ ВУЗІВ

Стаття присвячена дослідженню питання залучення художніх текстів до курсу викладання іноземної мови. Аналізується процес протікання читання іноземною мовою, його вплив на збагачення мовного досвіду студентів.

Ключові слова: *соціокультурна компетенція, художній текст, читання, вища школа.*

Статья посвящена исследованию вопроса о привлечении художественных текстов в курс преподавания иностранного языка. Анализируется процесс протекания чтения на иностранном языке, его влияние на обогащение языкового опыта студента.

Ключевые слова: *социокультурная информация, художественный текст, чтение, высшая школа.*

The article deals with the investigation of the problem of integration of literary text into the higher school foreign language curriculum. The process of reading, the influence on the enrichment of the language experience of a student is analysed.

Key words: *sociocultural competence, literary text, reading, high school.*

У ХХІ столітті мовою міжлюдського спілкування стає мова культури – високої культури суспільної свідомості, загальної культури особистості, культури міжнародного співробітництва, культури суспільства в цілому. Процес взаємодії культур, що веде до їхньої уніфікації, викликає прагнення до культурного самоствердження і бажання зберегти власні культурні цінності. Стаючи учасниками будь-якого виду міжкультурних контактів, люди взаємодіють із представниками інших культур, що найчастіше істотно відрізняються один від одного. Міжкультурна комунікація як спілкування мовних особистостей, що належать різним лінгвокультурним співтовариствам, як і будь-яка комунікація, являє собою взаємодію “свідомостей, що говорять”.

На сучасному етапі вирішальне значення набуває той факт, що студенти повинні володіти іноземною мовою як засобом міжкультурної комунікації, що припускає необхідність формування в них соціокультурної компетенції. Зміни, що відбуваються в нашій країні, а саме поступове перетворення її у відкрите суспільство, не могли не вплинути на соціальний статус іноземної мови. Істотно змінився соціальний контекст вивчення іноземної мови. Соціокультурний підхід – це один з важливих підходів у навчанні іноземній мові, що орієнтує на міжкультурне іншомовне спілкування в контексті діалогу культур.

Оскільки мова – явище соціальне (засіб людського спілкування), то їй призначається вирішальна роль у плані формування і розвитку студентської молоді. Іноземна мова, будучи інструментом міжкультурного спілкування, дозволяє тим, кого навчають, вступати в контакти з молоддю інших країн. А це відкриває доступ до духовного багатства представників інших культур. Без знань соціокультурного тла неможливо сформувати комунікативну компетенцію тих, кого навчають, що припускає їхнє входження в інший соціум. У кожній культурі є свої закони, свої норми і правила, знання яких допоможе звільнитися від власного етно- і егоцентризму, бути компетентним і толерантним при спілкуванні з представниками інших етнічних культур.

Формуванню соціокультурної компетенції студентів сприяє використання автентичного матеріалу як вербального, так і візуального, із залученням країнознавчого матеріалу і застосуванням аудіо- і відеоматеріалів. Але при цьому необхідно звертати увагу студентів на подібності і відмінності культур, на уміння порівнювати соціокультурний досвід народу, що говорить досліджуваною мовою, із власним досвідом.

Оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурної комунікації сприяє полілінгвістичному і полікультурному розвитку особистості, а саме студента у контексті європейського освітнього простору.

Проблема співвідношення мови і культури знаходиться сьогодні в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Не викликає сумніву той факт, що актуалізовані у вербальних формах результати пізнавальної діяльності етносу – це ключ до (етно-)філософії, психології, культурі [1, с. 74]. Величезна кількість робіт орієнтовано на вивчення мовних і культурних концептів у їхньому синтезі: розуміння культурної значимості мови може наблизити до розуміння самої людини, її біологічної, психічної, етнокультурної природи.

Проблема “мови і культури” багатоаспектна, до неї по-різному підходять історики культури, лінгвісти, філософи і психологи, етнографи і літературознавці, а також методисти, з точки зору включення культурного компоненту до навчального процесу. В методиці навчання іноземних мов (ІМ) проблема взаємодії мови, культури та суспільства, а також включення соціокультурного компоненти до навчального процесу розглядається багатьма вченими. Велика кількість робіт за даною проблематикою сконцентрована у рамках лінгвокраєзнавчого підходу до викладання ІМ, а саме, на формуванні лексичних навичок на основі лінгвокраєзнавчих матеріалів та фрагментарному вивченні мови і культури. Однак, численні монографії і статті, поряд з безумовними досягненнями, що дозволили значно наблизитися до розуміння сутності лінгвокультурологічних явищ, які відіграють велику роль і процесі навчання ІМ, залишають масу питань. До того ж не мало публікацій носить описово-ілюстративний характер, що саме по собі аж ніяк не позбавлене наукового змісту вже в тім плані, що готує ґрунт для створення теоретичних основ сучасної методології, зокрема, для формування й удосконалювання поняттєво-категоріального апарату і розкриття глибинних зв'язків між явищами мови і культури.

Одним з важливих завдань професійної підготовки викладачів англійської мови є формування комунікативної компетенції, яка включає лінгвістичний, соціолінгвістичний й прагматичний компоненти. Актуаль-

ність даної роботи визначається поживленням інтересу наукової громадськості до проблем мови і культури, становленням таких мовознавчих напрямків як етнолінгвістика, лінгвокультурологія, а також переорієнтацією когнітивної семантики в русло досліджень кореспонденції мови, культури, етнічної свідомості, проблемам застосування даного матеріалу у методиці навчання філологічних дисциплін і міжкультурної комунікації.

Сутність зміст навчання іноземної мови у вищій мовній школі полягає в оволодінні студентами не лише вміннями іншомовного спілкування, але й в досягненні ними інтеркультурної і транс культурної свідомості, яка визнає існування інших центрів національно-культурної ідентичності. У зв'язку з цим важливим напрямом підготовки майбутніх учителів іноземної мови є формування студента як культурного посередника в ситуаціях міжкультурного спілкування, як суб'єкта діалогу культур. Одним із шляхів виховання студента як суб'єкта діалогу культур є, на нашу думку, читання іншомовних художніх текстів (ХТ), що забезпечує реалізацію трьох взаємопов'язаних компонентів навчання іноземної мови: користування мовою, усвідомлення природи мови, розуміння іноземної та рідної культур. Метою даної статті є визначення ролі й місця читання художніх текстів в курсі викладання іноземної мови.

Читання як вид мовленнєвої діяльності забезпечує одну з форм мовленнєвого спілкування, якою студенти повинні оволодіти в процесі навчання. Практичні, освітні і виховні цілі курсу іноземної мови реалізуються особливо успішно в процесі навчання читання. Читання забезпечує реалізацію пізнавальної функції мови, оскільки пов'язано з текстами, що несуть певну інформацію, і спрямовано на її отримання.

Зважаючи на відсутність безпосереднього мовного середовища, читання є одним з найважливіших напрямків оволодіння іноземною мовою. В умовах гуманізації навчального процесу та спрямованості на проходження студентами вторинної соціалізації особистості знайомство з літературою країни/країн мови, що вивчається, набуває особливого значення. Здійснюючи багатосторонній вплив на читача, тексти художніх творів є важливим засобом залучення студентів до специфіки мови й культури певної країни, осягнення загальнолюдських морально-естетичних цінностей. Читання забезпечує не тільки оволодіння іноземною мовою на певному етапі навчання, але й робить можливим її подальше використання, оскільки книга є чи не єдиним засобом закріплення і подальшого вдосконалення отриманих мовних знань та навичок.

Формування і розвиток читацької компетенції студентів у вищій мовній школі має діалектично суперечливий характер. З одного боку, успішне формування цієї компетенції стає можливим за умови регулярного читання, яке супроводжується задоволенням естетичної та пізнавальної потреб читачів-студентів. З іншого боку, таке читання стає реальним за умови сформованих умінь читання, які забезпечують адекватне розуміння ХТ. Незадовільний рівень сформованості умінь читання ХТ вказує на недостатній рівень розвитку у студентів читацької компетенції, що також зумовило необхідність вирішення проблеми навчання читання студентів ХТ в аспекті міжкультурного спілкування.

Аналіз методичної літератури показав, що можливості використання ХТ у навчанні студентів вищої мовної школи читання, які слугують розвитку їх читацької компетенції, потенційно невичерпні. В такому аспекті навчання читання тісно пов'язане з дидактичними функціями ХТ, їх складністю і доступністю в процесі смислового сприйняття, з відбором ХТ, з організаційними формами читання ХТ у вищій мовній школі.

Естетичний потенціал або “потенціал естетичного впливу на читача” (термін Л.П. Смелякової) [2] визначається як сукупність мовних засобів вираження ХТ, яка є джерелом естетичного впливу і викликає естетичні емоції, переживання, сприяє створенню “естетичної” комунікації. Естетичний потенціал ХТ актуалізується у двох планах: у плані вираження та в плані змісту. У плані вираження естетичний потенціал передається на всіх рівнях ХТ: фонографічному, морфологічному, лексичному, синтаксичному. Естетичний потенціал плану змісту передається в естетично значущих змістових та образних компонентах ХТ, таких як заголовок, сюжет, персонаж, авторська модальність, манера, текстова тональність.

Соціокультурний потенціал ХТ проявляється в тому, що ХТ є джерелом імпліцитної країнознавчої інформації. Його перевага перед експліцитною країнознавчою інформацією, яку отримує студент із “зовнішнього джерела” – теоретичного курсу “Країнознавство”, полягає в тому, що ХТ стимулює самостійний пошук читача-студента, і це здійснює позитивний вплив на засвоєння країнознавчої інформації.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що в навчання іншомовного читання необхідно застосовувати комплексний підхід до ХТ – як матеріальної форми існування різних видів інформації, що відображає думки, досвід, почуття автора, так і до об'єкту діяльності читача-студента. В наслідок опосередкованого міжкультурного спілкування в процесі читання іншомовних ХТ здійснюється формування студента як суб'єкта діалогу культур. Формування соціокультурної, а саме соціолінгвістичної компетенції є одною з основних ланок процесу читання ХТ студентами мовних вузів. У наступній главі на наш погляд необхідно звернутись до обговорення проблеми методики формування соціолінгвістичної компетенції студентів мовних спеціальностей у процесі читання художніх текстів.

Література:

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежбицкая – М. : Русские словари, 1996. – 412 с.
2. Смелякова Л. П. Художественный текст в обучении иностранным языкам в языковом вузе (Теория и практика отбора) / Л. Смелякова // Монография. – СПб : Образование, 1992. – 141 с.